

A RENDÉSZETI VÁLTOZÁSOK IRÁNYA, TENDENCIÁI, MOZGATÓRUGÓI

1. Bevezetés

Publikációmban nem kívánom meghatározni a rendészet lényegét. A szakemberek többsége a rendészet tartalmi kérdéseivel, összetevőivel, a rendészettudomány tárgyának megítélésével alapvetően egyetért. A téma kutatása területén még sok feltáratlan kérdés maradt az előbbieken túl. A Magyar Akkreditációs Bizottság 2012. szeptemberben határozatot hozott az alábbi fogalmazással: „A rendészettudomány tudományágként való elismerésére elvi támogatás született, de szükség van még a tartalmi jellemzők és követelmények kidolgozására.”¹ Az alapvetően pozitív megítélés hangsúlyozza a további kutatások fontosságát és ehhez kívánok csatlakozni én is a saját eszközeimmel.²

Valamennyiünk számára izgalmas rejtvény lehet, mi a rendészeti változások iránya? Egyáltalán, változik-e a rendészet és megfogható-e ez a módosulás, meghatározható-e a tendencia jellege, folyamata, iránya? Amennyiben igen, úgy a formális logika alapján alkalmazkodni lehet ehhez a fejlődéshez, döntéseinket a nagy átalakulások lényege által megszabott sávhatárokon belül leszünk képesek meghozni. A felvetődő kérdéseket az alábbiakban tudom összefoglalni:

- Van-e a rendészeti változásoknak egy megfogható, markáns iránya?
- Mi (mik) a rendészet és fejlődésének alapja, mozgatórugója?
- Léteznek-e törvényszerűségek, melyek meghatározzák, befolyásolják a rendészet lényegét, belső tartalmát, érvényesülését?
- Milyen kapcsolat található az állam rendészeti érdekei, törekvései és az állampolgár egyéni jogai között?

Természetesen ilyen markáns, súlyos kérdéseket már mennyiségi, tartalmi okokból sem lehet egy publikáció keretein belül feldolgozni. Alapvetően a problémák felvetésére és esetleges megoldási irányok, ok-okozati összefüggések megjelölésére törekszem. Eredménynek tekintem, ha az olvasó elgondolkodik az előbbieken. Tanulmányomban arra az alapgondolatra építem fel valamennyi állásfoglalásomat és következtetésemet, hogy az emberi társadalom minden mozgása, fejlődése a javak termelésére, előállítására vezethető vissza. A termelés képezi a társadalom alapját. A rendészet a biztonság iránti társadalmi szükséglet terméke, elválaszthatatlan az adott ország és környezete fejlettségi szintjétől, a társadalmi felépítmény egyik funkciója. A felépítmény ennek megfelelően az alap, a javak előállításának visszatükröződése. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a felépítménynek, benne az államapparátusnak, ne lenne viszonylagos önállósága, de hosszabb távon a

¹ 2012/8/III/2/2. MAB határozat. (2012.09.28.) Doktori iskolák létesítésének és működésének véleményezése - új tudományágak: állam- és közigazgatás-tudomány, rendészettudomány. MAB Akkreditációs értesítő 17. évfolyam 3. szám, 2012. december. 5. o.

² A tudományági elismerésig vezető útról lásd bővebben Görbe Attiláné Zán Krisztina: A rendészettudomány akadémiai szervezése és művelése. In: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.) Rendészettudományi gondolatok: Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság, 2014. 175-181. o.

gazdaság diktálta követelményeknek érvényesülniük kell. Egyben erre a megállapításra vezettem vissza meghatározó következtetésemet, a rendészet területén is érvényesülnék bizonyos törvényszerűségek.

Alap gondolatomat, a gazdaság elsődleges és meghatározó jellegét evidenciának³ tekintem és nem is kívánok a bizonyítására időt szakítani. Mindenki beláthatja, a termelés fejlettsége biztosítja a rendészeti tevékenységekhez szükséges javakat, eszközöket, magát a felkészült vagy éppen gyenge színvonalú rendőrt, és a vezetést meghatározó politikai-jogi feltételeket. Egyáltalán magának a rendészetnek a megjelenése is a gazdasági fejlődés szükségszerű, mondhatnánk törvényszerű következménye. Kialakulásához az emberiség felemelkedésének folyamatában a család, a magántulajdon és az állam létrejöttére volt szükség és első bizonyítható nyomait én a Közel-Kelet termékeny félhold bronzkori városaira vezettem vissza, melyet önálló publikációmban is elemeztem.⁴

2. A globalizáció hatása a rendészetre

A világgazdaság átalakulásának és fejlődésének szembevető mozzanata és az emberiségre gyakorolt egyik legnagyobb hatása a globalizáció. A jelenség nem új, lényegét már az 1860-as években leírták. Az esetleges meglepetéseket mérete és következményei adhatják. Lényegét az értelmező szótárak általában hasonló módon határozzák meg. A „Globalizáció: Az egész világra kiterjedő gazdasági, politikai, kulturális egységesülés irányába ható folyamatok összessége.”⁵ Vagy „globalizáció, fn. GAZD. POLIT. [az egész világra kiterjedő folyamat, amely a kultúra és a gazdaság egységesülésének irányába hat; a világ népeinek növekvő kapcsolatrendszerére és kölcsönös függésére].”⁶

A globalizáció feltartóztathatatlan folyamat. Épp úgy nem lehet megállítani, amint egykor Angliában a géprombolók sem tudták megakadályozni az iparosítást. Sok pozitív hatását kiemelhetjük, az ipar, a termelés kétségtelen fejlődését; az emberi kultúra egységesülését; a tudományos ismeretek növekedését. A globalizációnak negatív mellékhatásairól is beszélhetünk és ez alól a rendészet sem kivétel.⁷ Az elmúlt években a belbiztonság egyes területein, a menekültkérdés, a terrorizmus⁸ leküzdése, az állam rendészeti törekvései és az egyes állampolgár magánszférájának elismerése, a rendőri erők válságövezetekben történő alkalmazása, ijesztő események is történtek. Kérdéses, mindezek a jövőben milyen irányokba fejlődnek tovább. A rendészet globalizációs változásaival foglalkozik tanulmányában Sallai János is.⁹

A globalizáció hatását az emberiségre és a rendészeti tevékenységekre számtalan területen vizsgálhatjuk, mint:

- a nyelvek,
- az urbanizáció,

³ Evidencia: „*vmely tételnek, állításnak bizonyításra nem szoruló, nyilvánvaló volta*” Vö. Bakos Ferenc: Idegen szavak és kifejezések szótára, Akadémiai Kiadó, Budapest 1976.

⁴ Fórizs Sándor: Rendészet, határrendészet. Belügyi Szemle 2015/12. 106-116. o.

⁵ Eöry Vilma: Magyar értelmező szótár diákoknak. Tinta könyvkiadó. Budapest, 2010.

⁶ Magyar értelmező és szinonima szótár: <http://szinonimaszotar.hu/>

⁷ Lásd például: Ritecz György – Sallai János: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége. Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs, 2015. A globalizáció mint a migráció katalizátora című fejezetét (21-27. o.)

⁸ Például lásd: Ritecz György: Terrorizmus és/vagy bevándorlás avagy, mit mutatnak a számok. Migráció és Társadalom 2015/1. 112-120. o.

⁹ Sallai János: A rendészet globális, kontinentális, regionális, és lokális kihívásai és válaszai napjainkban. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XV. Pécs, 2014. 93-100. o.

- az emberiség létszámának emelkedése,
- az emberek átlag életkorának emelkedése,
- a nagy gazdasági régiós központok, szövetségek fejlődése,
- a világpolitikára gyakorolt hatások vonatkozásában.

2.1. Változások a rendészet területén

A legutóbb eltelt húsz év a rendészet egyes területeit, ágait nem egyformán érintette. Bizonyos súlyponteltolódás történt, és ha nem is állandó jelleggel, de egyes rendészeti ágak jelentősége gyorsan növekedett. Ilyen területeknek tekintem a következőket:

- Nagy gazdasági térségek kialakulása, bővülése (lásd EU) és ezeken belül a rendészet egységesülése¹⁰, a rendőri (bírói, ügyészi, külpolitikai, menekült és bevándorlásügyi) együttműködés szerepének, fontosságának emelkedése.
- A terrorcselekmények elterjedése és az ezekre történő reagálás.
- A nagyvárosok biztonsági, ellátási kérdései előtérbe kerülése.
- Migráció, menekülthullám kialakulása, a népesség vándorlása, bevándorlás.¹¹
- A technológia fejlődésének rendészeti lereagálása, kiber bűnözés, internetes bűnözés.
- Rendőri erők alkalmazása válságkövetekben békefenntartás (?) céljából.
- A korábban alapvetően külföldön bevetett fegyveres erők (katonaság) belbiztonsági alkalmazása Nyugat-Európában. A rendészeti és a katonai tevékenység, szervezet, eszközök és módszerek közelítése egymáshoz.
- A magánbiztonsági szervezetek fontosságának, méreteinek és lehetőségeinek növekedése.

2.2. A globalizáció hatása az emberiség nyelveire

A globalizáció rendkívüli erejét és feltartóztathatatlanságát elemzik a nyelvészettel foglalkozók is. Ezek szerint a Földön jelenleg körülbelül 6000 beszélt nyelv található. Jelentős részüket apró törzsi nyelv Afrikából és Ázsiából. Közülük hetente egy-kettő szűnik meg. Fennmaradásuknak semmi esélye sincs. Hiányoznak a további életképességhez szükséges iskolák, újságok, könyvek, médiák. A fiatalok más nyelvi környezetbe mennek dolgozni, tanulni. Vegyes házasságokat kötnek, és végül elvesznek az eredeti nyelvi környezet számára. Száz éven belül, a jóslások szerint 3000 beszélt nyelv szűnik meg. Az emberiség háromszáz éven belül várhatóan három nyelv használatára korlátozódik: spanyol, angol, mandarin. A magyar nyelv helyét jelenleg az alábbiakkal lehet szemléltetni:

- 14,5 millió ember használja anyanyelvként,
- A világon a 62. helyen áll nagyságrendjét tekintve,
- Európában a 14. legnagyobb lélekszámú beszélt nyelv.

¹⁰ Pl.: Ritecz György: Gondolatok az Európai Egységes Határőrség kialakításáról – EU-Tanulmányok IV. 2004. 695-763. o.

¹¹ Erről olvashatunk például Ritecz György: Az illegális migráció és az EU csatlakozás hatása a magyar határőrizetre. Határőrségi Tanulmányok 2003/1. különszámában.

Következtetésként megállapíthatjuk, a legfontosabb idegen nyelv jelenleg az angol. Ez lett a nemzetközi rendőri érintkezés és a nemzetközi rendészeti tudományos irodalom alapnyelve, meghatározó érintkezési eszköze. Természetesen egyéb nyelveknek, szomszédos országok, német nyelv Közép-Európában, szintén van meghatározott, nem elhanyagolható szerepe, de az angol szaknyelvi felkészítésnek mindenekfelett kellene állnia.

2.3. A Föld és Magyarország népességének változása

A Föld népessége rohamosan növekszik, az alábbi adatok szerint. Ez a növekedés várhatóan a század végéig tart, de az évszázad második felétől már nem a születések számának, hanem a várható életkor emelkedésének okán.

- 1990- 1,65 milliárd,
- 1927- 2 milliárd,
- 1960- 3 milliárd,
- 1974- 4 milliárd,
- 1987- 5 milliárd,
- 1999- 6 milliárd,
- 2011- 7 milliárd,
- 2024- 8 milliárd,
- 2050- 9,6 milliárd.

A WHO előrejelzései „Statisztikai Tükör 214/103” szerint „2000 és 2050 között a világ 60 év feletti népességének aránya 11-ről 22%-ra, lélekszámuk 605 milliőről 2 milliárdra nő. Az emelkedés az alacsony és közepes jövedelmű országokban lesz a legdrámaibb, 2050-re az idősek 80%-a ezekben az országokban fog élni. Míg a franciáknál 100 évig tartott, hogy a 65 év feletti aránya 7-ről 14%-ra emelkedjen, addig Brazíliában és Kínában az ugyanilyen arányú növekedés negyedszázad alatt fog végbemenni, ami az erre való felkészülést rendkívüli módon megnehezíti. A 80 évesek és az a fölöttiek száma 2050-re négyszeresére nő. Egyre több gyermek fogja ismerni a nagyszüleit, dédszüleit.”¹²

Magyarország népességének alakulása részben ellentétes folyamatot mutat.¹³ Az ország lakossága 2014.01.01-én 9,877 millió fő volt. A népességfogyás 1981 óta 737000 fő, a bevándorlás ellenére. 363504 fő vándorolt be 2009-ig. Ezek nélkül a csökkenés meghaladná az egymillió főt. 1981-ben csökkent először a lakosság száma a születési-elhalálási arányban (1867 fővel), 1993 óta 30, esetenként 40 ezer fölötti fővel. Emellett meg kell említenünk, hogy hazánkból körülbelül 500 ezer személy dolgozik külföldön. 2080-ra 7 millióra csökkenhet a népesség Magyarországon az Eurostat adatai szerint.

Rendészeti szempontból az sem közömbös, miként alakul az ország lakosságának belső összetétele. Magyarország népességéből a 65 éves és idősebbek száma 2014. január 1-jén közel 1 millió 732 ezer volt, a népesség 17,5%-a. A 60 éves és idősebb lakosok száma és aránya először 1992-ben haladta meg a 0–14 éves gyermekkorú népességét, 2005 óta viszont már a 65 évesek és ennél idősebbek is többen vannak, mint a gyermekkorúak. 2013. január 1-jén száz gyermekre 119 időskorú, 65 éves és idősebb lakos jutott. 2014-ben 2,9 millió nyugdíjas volt. Elgondolkodtató, hogy a bűncselekmény áldozatává válás szempontjából az idősek kimondottan veszélyeztetett kategóriát képeznek. Németországban

¹² A WHO előrejelzései „Statisztikai Tükör 214/103” Forrás: https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/idosek_vilagnapja_14.pdf (letöltve: 2016.07.16.)

¹³ Magyarország népessége https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1g_n%C3%A9pess%C3%A9ge (letöltés ideje: 2016.07.16.)

például a demográfiai változások olyan értelemben is észlelhetők a bűnügyi statisztikában, hogy az elkövetők 7,4%-a életkor szerint 60 év feletti és több mint 150.000 bűnelkövetés írható a számlájukra a 2014-es évben.¹⁴

A fejlettebb uniós országokban az idősek aránya már meghaladta a 20%-ot. 2011-ben nálunk 23,5 % a 60 év felettek aránya. Az évi gyerekszületés megközelítőleg 90000 fős jelenlegi létszáma húsz éven belül körülbelül 40000 fő férfi állampolgárból teszi lehetővé a biztonsági szervek részére munkatársak válogatását. A jelenlegi 1000-1200 fős éves igény kielégítése problémás lesz. Megoldásként jelentkezhet többek között a létszámszükséglet csökkentése, a nők arányának emelése, külföldi állampolgárok állományviszonyba vétele, szerződéses és más állománykategóriák létesítése. Feszítő kérdés, miként lesz képes a rendészet az öregedő társadalom biztonságát garantálni miközben csökken a rendőrség toborzási lehetősége.

2.4. Az urbanizáció hatása a rendészetre

Az urbanizáció „1. városiasodás, település várossá alakulása 2. egy régió v. állam településeinek együttes városiasodása”.¹⁵

Az elkövetkező években világviszonylatban a nagyvárosok továbbfejlődése fogja a rendészet számára az egyik legveszélyesebb kihívást jelenteni. Bizonyos minőségi (nagyságrendi) szint felett a települések biztonsági kérdéseit nem lehet a régi szempontok alapján megítélni és a hagyományos módszerekkel kezelni.

A települések lakossága lélekszámának növekedésével nem arányosan, súlyozottan jelentkeznek az ellátási és bűnözési problémák. Lásd a Geoffrey West által kidolgozott skálatorvényeket! „200 évvel ezelőtt, az USA-nak kevesebb, mint néhány százaléka volt városi. Ez mára több mint 82%. A bolygó átlépte az urbanizációs félpályát néhány éve. Kína 300 új várost épít a következő 20 évben. De ezt hallgassák: Minden héten a belátható jövőben 2050-ig, minden héten több mint egymillió ember költözik be városainkba. Ez hatással lesz mindenre. Mindenre ebben a teremben, aki még életben lesz, hatással lesz az, hogy mi történik a városokban, ebben a rendkívüli jelenségben.”¹⁶

A Föld népességének növekedésével arányosan nő a nagyvárosok száma is. Jelenleg 230 kétmilliónál több lakossal rendelkező nagyváros van. A Föld legnépesebb nagyvárosai listáját tartalmazza az egyes számú melléklet.¹⁷ Elgondolkodtató, hogy egy 30. helyen szereplő település is (Chicago) már tízmillió lakossal rendelkezik. A vonatkozó előrejelzések szerint 2030-ra megváltozik a világ képe. Egyedül Indiában 404 millióval emelkedik a városiak száma. Sok más szempont mellett meg kell jegyeznünk, a városi lakosság lényegesen mobilabb a vidékinél. Normál körülmények között, háborús konfliktusok esetén pedig kimondottan könnyebben kerekedik fel és keres új életlehetőségeket akár egy másik kontinensen.

A rendészet művelőinek mérlegelniük szükséges, mit fognak tenni ebben a helyzetben. A nélkülözhetetlen rendszabályok kidolgozásánál nagy valószínűséggel már csak tudományos megoldások segítenek.

¹⁴ Főrizs Sándor: Berlin 2014-es bűnügyi statisztikája. Belügyi Szemle 2016/6. 127-139. o.

¹⁵ Idegen szavak szótára, Osiris Kiadó, Budapest, 2008. 697. o.

¹⁶ www.ted.com/talks/geoffrey_west_the_surprising_math_of_cities_and_corporations/transcript?language=hu, (letöltés ideje: 2016.07.15.)

¹⁷ <http://www.erdekesvilag.hu/a-fold-legnepesebb-nagyvarosai/>, (letöltés ideje: 2016.07.15.)

2.5. A globalizáció világpolitikára gyakorolt hatása a rendészet szempontjából

A) A háborúk

A gyorsuló globalizációs folyamat párosult az „egypólusú világrendszer” kialakulásával. Ez pedig rendészeti szempontból rendkívül veszélyes helyzetet teremtett. Néhány ország, az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Franciaország, stb. olyan helyzetbe került, hogy viszonylag kis kockázattal katonai akciókat indíthatott más államok (Líbia, Afganisztán, Irak, Szíria) ellen, illetve együttműködve öböl menti arab országokkal, képesek belső zendülést, polgárháborút kirobbantani, támogatni. A háborúkat meg tudták nyerni, de az azt következő helyzetet már képtelenek stabilizálni. A célpontok kiválasztásánál a négy előző országból három arab államnak nacionalista, arab viszonylatban kimondottan haladó felfogású, a vallási szélsőségeket kordában tartó vezetése volt. Legnagyobb „bűnökül” azt lehetne megjelölni, korábban államosították a nagy olajtársaságok vagyonát és a világpolitikai helyzet változása most magával hozta a terület újrafelosztását. A stabil kormányok felszámolásával légüres tér keletkezett a vallási szélsőségesek, a hozzájuk kapcsolódó vallásháború és a terrorizmus számára. Megindult az a menekültáradat, amely 2014-től az idegen- és a határrendészet egyik legfontosabb problémájává vált. Jól mutatja be a helyzetet az angol kormány által felállított Chilkot bizottság jelentése a háború lefolyásáról és következményeiről. A Sir John Chilkot által vezetett bizottság hét évig működött és tevékenysége tízmillió fontba került. Tizenhárom kötetben összefoglalva 2.6 millió szavas jelentést készített. Munkájukat 2016.07.06-án hozták nyilvánosságra, hét évvel elkészültét követően. A dokumentum rendkívül negatív színben tünteti fel Tony Blair akkori angol miniszterelnök és kormánya politikáját. Megállapításuk, Szaddam Husszein nem jelentett közvetlen veszélyt a világ biztonságára. A háború 179 brit katoná és százhatvanezer iraki polgári személy életét követelte és egymillió embernek kellett elmenekülnie lakóhelyéről. Az intervenció katasztrofális következményei a mai napig kihatnak, foglalja össze a jelentés. Többek között az Iszlám Állam megjelenésével az én véleményem szerint. Amennyiben ezek a krízisek nem rendeződnek, már pedig ennek semmi jele, a keletkezett menekülthullám csökkenésére Európának nem lesz esélye.

B) Új módszerek jelentkezése a rendészet területén

Rendszeressé váltak a rendészeti-katonai jellegű kommandó vállalkozások más, nem hadviselő, háborúban nem álló országok területén is, pl. Pakisztán, Líbia, Jemen. Tipikus példája lehet ennek az al-Kaida vezető , Oszáma bin Láden meggyilkolása 2011. május 2-án a pakisztáni Abbotábád-ban, aki ellenállást egyébként nem tanúsított, fegyvere nem volt. Az előzőek ellenére törekvés sem merült fel elfogására és bíróság elé állítására. Hetente lehet olvasni drónokkal végrehajtott megsemmisítő akciókról, gyakran semleges országok területén és nem tudni, milyen nemzetközi jogalapja van a célpontok kijelölésének, a támadások elrendelésének.

A katonai és rendőri tevékenységek közelednek egymáshoz. Egyre gyakrabban kerül sor a fegyveres erők belbiztonsági alkalmazására, objektumok (repülőtér, stb.) terrorfenyegetettségre történő hivatkozás esetén végrehajtott őrizetére, nemzetközi „békefenntartó” tevékenységben alkalmazásra. Katonai módszerek és felszerelések jelentkeznek rendőri alkalmazás során és fordítva. A rendőrségek a „drogháborúk” során

egyre inkább militarizálódnak a világ különböző pontjain, jelenleg pedig a terrorcselekmények új hullámával. A folyamatot elősegíti, a rendőrség kedvező áron vásárolja fel a hadsereg leselejtezett eszközeit és rendszeresíti azokat. A szervezetekben megjelentek a különböző bombák felderítésére és hatástalanítására szolgáló robotok, páncélozott járművek, nagy kaliberű géppuskák. 1985-ben rendőrhelikopterről dobtak le bombát a gyanúsított házára Philadelphiában, amitől végül a fél utca leégett. Dallasban robotra szerelt bombával végzett a rendőrség az öt társukat meggyilkoló Micah Johnsonnal a 2016.07.07-én történt lövöldözés során. A merénylő nyilvánvalóan veszélyt jelentett az állampolgárokra és a rendőrökre, megsemmisítése jogosnak tekinthető, de a módszer már jelzi a változásokat. Ez volt az első eset, hogy bűnöző likvidálására robotot használtak a fejlett országok egyikében. Az eljárás a háborús övezetekben már bejáratott dolog lett.

A rendészeti területén bekövetkezett (bekövetkező) változásokat jelzi a új Belbiztonsági Minisztérium, (Department of Homeland Security) létrejötte az Amerikai Egyesült Államokban. Megteremtésével az elmúlt fél évszázad legnagyobb amerikai kormányzati átszervezése valósult meg 2002-ben. A szenátus heves vita után szavazta meg a minisztérium létrehozásáról szóló törvényt, 90 szavazattal 9 ellenében. A képviselőházban 299-121 arányban hagyták jóvá a jogszabályt. A törvény elfogadásával George Bush amerikai elnök jelentős belpolitikai győzelmet aratott. Itt nem csak az elnevezés fontos, hívják ezt most belbiztonságinak, hanem az erők állami összpontosítása. Korábban a Szovjetuniót és az NDK-t jelentős kritika érte, mert állambiztonsági minisztériumot működtettek. A minisztérium éves költségvetése 56,335 milliárd dollár.¹⁸ Összehasonlításképpen az ENSZ békefenntartói tevékenysége, amely jelen van öt kontinensen, 16 műveletben és több mint 120 000 (katona, rendőr és civil) békefenntartó napi tevékenységét finanszírozza, összességében 7,9 milliárd dollárba kerül éves szinten. Elgondolkodtató, hogy az előző összeg milyen lehetőségeket nyújt az új szervezetnek.

Az előbbiekkel párhuzamosan meghatározóan káros folyamatok zajlottak le és durva módszerek jelentek meg, vagy szélesedtek a rendészeti területén. Busch elnök engedélyezte a kínzás- közeli kihallgatási módszerek alkalmazását. Elkábított fogvatartottakat szállítottak kontinenseken át. Titkos börtönökből olyan országoknak adták ki őket ahol az életüket és testi épségüket semmi sem garantálta. Bírósági tárgyalás és jogi védelem nélkül évekig maradtak őrizetben.

Nem teljesen új jelenség a magánbiztonsági cégek jelentkezése a rendészeti területen, de hirtelen méret és tevékenységnövekedésük, tőkeerejük már igen. A világ legnagyobb biztonsági cége a G4S 125 országban 620 ezer embert foglalkoztat. Központja Londonban található, Magyarországon is tevékenykedik fiókintézete. A Blackwater magánbiztonsági céget az USA-ban 1997-ben alapította Erik Prince volt haditengerész. Tevékenysége rendőri és félkatonai területeket fed le. Munkatársai egyenruhában komoly katonai felszerelést alkalmaznak. A magáncég csak egyike az Irakban foglalkoztatott 28 magánbiztonsági cégnek. A Blackwater 2002 óta 1 milliárd dollárnyi (177 milliárd forint) szerződést kapott az amerikai Külügyminisztériumtól és a Pentagontól a Diplomata Biztonsági Szolgálat keretein belül - állítja az OMB Watch költségvetési ellenőrző civilszervezet. Irakban több mint ezer szerződéses munkatársa volt. Mivel jogi szempontból alkalmanként pengeélen táncoltak, gyakran olyan feladatokat kaptak, amit a hivatásos katonákkal nem végeztetnek el. Miután 2007-ben Irakban egy szállítmány biztosítása közben meggyilkoltak 17 és

¹⁸ Kozma Tibor: Az amerikai Belbiztonsági Minisztérium. Védelempolitika 47-55. o. Forrás: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/kozma_tibor-az_amerikai_belbiztonsagi_miniszterium.pdf (Letöltés ideje: 2016.08.31.)

megsebesítettek 20 végtelen iraki polgári személyt, a vállalkozás nevet változtatott. 2009-ben az „XE Services” majd 2011-ben az „Academi” nevet vette fel.

Bár, a magyarországi viszonyok még nem tartanak ott, szemmel látható, hogy az állam kritikus helyzetekben hajlandó, féllégális, jogilag erősen vitatható megoldásokat igénybe venni rendészeti érdekei érvényesítésére.

C) A technológia fejlődésének egyes következményei.

A kiber kérdéskör. „A „kibertér (angol: cyberspace) számítógép-rendszerek és -hálózatok által alkotott metaforikus tér, amelyben elektronikus adatok tárolódnak és online adatforgalom, valamint kommunikáció zajlik.” „A kibertér szót (kibernetika + tér) William Gibson tudományos-fantasztikus (sci-fi) szerző alkotta meg 1982-ben megjelent "Burning Chrome" című novellájában és 1984-es *Neurománc* című regényében.”¹⁹

A kiber kérdéskör annyira új keletű, hogy amint látjuk egyes kifejezései a 80-as években keletkeztek. A „kiber biztonság”, „kiber védelem” fontossága a rendészetben több korábbi elsőbbséget élvező kérdést háttérbe fog szorítani. Az elektronikus bűnözés nem csak a technológia fejlődésével válik egyre veszélyesebbé, de lehetőségei is hatványozottan nőnek azzal a ténnyel, amit a magánlaboratóriumok kialakulása és első osztályú informatikai szakemberek felfogadásának lehetősége nyújt. A gazdasági bűnözésen kívül (pl. bankok anyagainak megcsapolása), lehetőség nyílik a rendőrség adatbázisainak vizsgálatára, közigazgatási és közszolgálati intézmények tevékenységének akadályozására, befolyásolására. Rendkívüli esetekben szó lehet nagyvárosok elektromos áramellátásának vagy teljes közlekedés irányításának megbénítására.

Kiber támadásokról bőven rendelkezünk adatokkal még országos méretekben is. Ezek egy részét nagy valószínűséggel állam által szervezett módon, állami intézmények hajtották végre központi finanszírozással. Ugyanakkor az USA-ban már 2002-ben is észlelték, hogy különböző szervezetek közművek és kormányhivatalok elleni támadás lehetőségét vizsgálják.

a) Az észtországi támadások előzménye állítólag a 2007. április 27-én kitört zavargások voltak, amikor a fővárosban, Tallinban eltávolították a szovjet hősi emlékművet. Az informatikai rendszerek elleni túlterheléses támadások több napon keresztül tartottak. Május 10. volt a legintenzívebb támadások napja. Az orosz szerverekről történt beavatkozást, amit észrt kormánykörök állítottak, lényegében nem lehetett bizonyítani. Csupán a banki működés több millió dollár veszteséget szenvedett el. „Szakértők szerint a célpontok kiválasztása, a támadások szervezettsége, összehangoltsága, precíz kivitelezése és a pusztító ereje messze túlmutat azon, amit egyszerű hackercsoportok vagy akár a szervezett alvilág képes lenne végrehajtani.”²⁰

b) Más esetek: „Az első nyilvánosságra került eset 1999-ben történt, amikor összehangolt hackertámadás érte az amerikai védelmi minisztérium rendszerét, ahonnan a behatolók titkos haditengerészeti kódokat és rakétavédelmi rendszerek specifikációkat szereztek meg. A támadás eredetét Oroszorszáig sikerült visszanyomozni, bár ezt bizonyítani sosem sikerült. A *Moonlight Maze* (holdfénylabirintus) hadművelet név alatt ismertté vált

¹⁹ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Kibert%C3%A9r> (Letöltés ideje: 2018.08.16.)

²⁰ <http://index.hu/tech/net/eszt290507/> (Letöltés ideje: 2018.08.16.)

támadásról John Hamer, az akkori védelmi miniszter-helyettes azt nyilatkozta a *Newsweek*nek, hogy „egy kiberháború kellős közepén vagyunk.” A másik eset Titan Rain (titánéső) kódneven látott napvilágot 2005 őszén. A vélhetőleg kínai eredetű katonai hackertámadás célpontjai a NASA, a Lockheed Martin repülőgépgyár (az amerikai légierő egyik legnagyobb beszállítója), a hadsereg Redstone Arsenal bázisa, és a Sandia National Labs nukleáris kutatóintézet számítógépei voltak, hogy mit sikerült megkaparintaniuk a támadóknak az adatbázisokból, nem került nyilvánosságra.”²¹

c) Az ipari létesítmények elleni támadás céljából fejlesztették ki a „Stuxnet” elnevezésű vírus, különböző változatait. Alkalmazására 2009-2010 között került sor az iráni atomerőművek urándúsító centrifugái ellen az iráni atomprogram lassítása céljából. A bizonyítási nehézségek ellenére a szakértők egyetértenek abban, hogy amerikai - német - izraeli szakemberek és intézmények tevékenységéről van szó, melyet az amerikai Belbiztonsági Minisztérium koordinált. „2009. novemberében és 2010. januárjában komolyabb problémák merültek fel a natanzi erőmű A26-os moduljában, ugyanekkor Iránban kivontak a forgalomból legalább 1000 IR-1 jelű centrifugát. A tavalyi év júniusában pedig egy fehérorosz biztonsági cég rábukkant a Stuxnet B-változatára egy meg nem nevezett iráni rendszerben. Néhány hónap leforgása alatt pedig a Stuxnet több mint százezer számítógépet fertőzött meg, amelynek java része szintén a közel-keleti országban található.”²² Az előzőek tükrében elgondolkodtató, milyen mértékű károkozásra és zavarkeltésre kerülhet sor egy megapolis esetében.

3. Törvényszerűségek a rendészet területén

A természetben jelentkező törvényeket különösebben nem lehet vitatni, lásd a szabadesés, vagy bármely más összefüggés tudományos feldolgozását. Az emberi társadalomban ható mozgatórugókkal már korántsem ilyen felhőtlen a helyzetünk. Ezeket persze nem is lehet olyan direkt módon bizonyítani, mint természeti társaikét. Amit nem vagyunk képesek közvetlenül és kézzelfoghatóan, eszközökkel mérhető módon igazolni, azt egyesek mindig is támadni fogják. Így nincs semmi csoda abban, ha ezt a kérdést nem lehet teljes egyetértéssel lezárni. Személyes véleményem szerint az emberi társadalom fejlődése (mert biztosan fejlődés a zajló változás) szintén törvényszerűségek mentén rendeződik és mozgatórugója a termelés, a javak előállítása és felhasználása. Szükséges lesz vizsgálni és megfogalmazni, a társadalmi tevékenységek részét képező rendészetben hatnak-e és milyen jellegű törvényszerűségek. Amennyiben ezeket lehetséges felismerni és megfogalmazni, esetleg közelebb kerülhetünk az események tudományos megértéséhez, magyarázatához, a jövőbeni intézkedések helyes kidolgozásához. Nem kategorikus jelleggel, inkább felvetés céljával, gondolom az alábbi szempontokat a rendészet törvényszerűségei közé emelni:

- A politika elsődlegessége. A rendészet és a politika viszonyában mindig is a politika lesz az elsődleges, a meghatározó oldal. A politika dolgozza ki azokat a törvényeket, jogszabályokat, amelyek alapján a rendészeti szervek működni fognak. A politika fogalmazza meg a tevékenység célját, követelményeket támaszt, személyi-szervezeti döntéseket hoz. Megalkotja (vagy elmulasztja) a hosszú távú stratégiák rendszerét. A mindenkori kérdés, a döntő szempont, milyen mélyen

²¹ <http://index.hu/tech/net/eszt290507/> (Letöltés ideje: 2016.08.16)

²² Amerikai segítséggel fejleszthette Izrael az iráni atomerőművet támadó vírust. http://hvg.hu/tudomany/20110121_stuxnet_iran_amerika_izrael, (Letöltés ideje: 2016.08.16)

szívárog be a politika a rendészeti szervek szakmai munkájának befolyásolásába. A hajlandóság nagy lesz.

- A biztonság garantálásának többoldalúsága. Ezen a mondaton azt értem, hogy az állam nem képes (nem is áll szándékában) az emberek rendészeti biztonságát egymagában garantálni. A különböző profilú rendészeti szervezetek mellett, a helyi önkormányzatok, a fegyveres erők (katonaság), a magánbiztonsági vállalkozások, a nonprofit önkéntes alapú civil szerveződések, és maguk az egyes állampolgárok is szerepet kell, hogy kapjanak a rendészeti biztonság megteremtésében és fenntartásában. Ehhez a szükséges arányokat, jogszabályokat és részben az anyagi feltételeket viszont a politikának kell megteremteni, biztosítani.
- A rendészeti feladatok bővülése. Az emberiség helyzetének változásával, létszáma növekedésével, a városiasodással, az új technológiák megjelenésével a rendészeti feladatok köre mennyiségben és minőségben folyamatosan bővül. Erre a szervezetet és az állományt fel kell készíteni.²³ Állandó szervezetfejlesztést szükséges végrehajtani, a vezetést modernizálni, a mindenkori helyzetet elemezni, értékelni szükséges.
- A tevékenységi módszer, a szervezet (létszám), a felkészítés, a vezetés, a logisztikai biztosítás valamint a jogi szabályozás egységének, összhangjának szükségessége. Bármely résztényező „lemaradása”, hiánya, az egész feladatrendszer eredményes végrehajtását veszélyezteti.

4. Összegzés

Ma a rendészet lényegét, feladatrendszerét, kapcsolatát a társadalom más területeivel meghatározóan összetettebb jelenségnek látom, mint azt én személyesen eredetileg gondoltam. Ráadásul az egész kérdéskört mozgásában, fejlődésében szükséges vizsgálnunk. Az emberi társadalom fejlődése felgyorsuló folyamatban található s ez magával ragadja a rendészetet, új követelményeket, valamint feltételeket teremtve. Új kihívások jelentkeznek, a régiak részben megmaradnak, részben átalakulnak. A globalizáció növekvő dimenziókat teremt. Az új idők új dalainak csak akkor fogunk megfelelni, ha képesek leszünk tudományos alapon megválaszolni a kihívásokat. Ehhez felkészültségre és társadalmi összefogásra van szükségünk.

²³ Lásd még Varga János: Biztonsági kihívások, képzési reakciók. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. Pécs, 2013. 87-92. o.